

цесів: недосконалий механізм фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційних програм; високий ступінь зносу основних виробничих фондів; важкий фінансовий стан підприємств і відсутність ефективного менеджменту; нерозвиненість регіональної інфраструктури інвестиційно-інноваційного процесу тощо.

При цьому слід зазначити, що інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку галузі визначається ресурсним забезпеченням; мотиваційним блоком та організаційним забезпеченням; інформаційним та методичним забезпеченням, і без цих складових, інноваційний розвиток неможливий. Запровадження системи інвестиційно-інноваційних заходів та проведення оцінки їх ефективності дасть можливість підприємствам виноградарсько-виноробної галузі бути конкурентоспроможними на ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антофій Н.М. Проблеми та перспективи розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств / Н.М. Антофій // АгроСвіт. – 2012. – № 24. – С. 69-71.
2. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств : методичні рекомендації від 28.07.2006 Центральної спілки споживчих товариств України // Вісті. Діловий випуск. – Київ : Центральна спілка споживчих товариств України, 2006. – № 30(386). – 28 липня. – С. 8-24.
3. Мішеніна Н. Стратегії інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України / Н. Мішеніна, І. Мареха // Економіст. – 2011. – № 2. – С. 33-38.
4. Валуєв Б. Проблема вибору власником пріоритетних інвесторів у стратегії зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства / Б. Валуєв, Ю. Валуєв, В. Узунов // Економіст. – 2010. – № 5. – С. 21-25.
5. Авидзба А.М. Економіка виноградарства Крима: теорія і практика функціонування / А.М. Авидзба, С.Г. Черемисина. – Ялта : Магарач, 2003. – 220 с.
6. Авидзба А.М. Програма розвитку виноградарства і виноделія в Україні до 2025 г. // Виноградарство і виноделіє. – Т. XXXIX, 2009. – С. 5-9.
7. Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. Макарій // Економіст. – 2001. – № 10. – С. 53-60.
8. Малова Т.Л. Розвиток методичних засад рейтингової оцінки інвестиційної привабливості акціонерних підприємств / Т.Л. Малова, Л.С. Селіверстова // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 40-43.
9. Гаркуша О.М. Основні тенденції і проблеми розвитку виноградарства та виноробства в сучасних умовах / Гаркуша О.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Випуск 3. – 2011. – С. 44-47.
10. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству від 23.11.1998 № 22 // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. – № 7. – С. 18-28.
11. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств : методичні рекомендації від 28.07.2006 Центральної спілки споживчих товариств України // Вісті. Діловий випуск. – Київ : Центральна спілка споживчих товариств України, 2006. – № 30(386). – 28 липня. – С. 8-24.

УДК 336.7

Рамський А.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
менеджменту та економіки*

Київського університету імені Бориса Грінченка

АДЕКВАТНІСТЬ РІЗНИХ СИСТЕМ РЕЙТИНГОВИХ ОЦІНОК ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У статті аналізується рейтингова оцінка діяльності комерційних банків як важливого чинника розвитку банківської системи України в цілому. Розглянуто різні конкретні методи обчислення рейтингу банку, як класичні, якими користуються рейтингові агентства у щоденній практиці, так і авторські теоретичні розробки, представлені в економічній літературі. Слід зазначити, що значна кількість рейтингів банків за різними критеріями оцінок експертів, які у своїй більшості є суперечливими або протилежними, відсутність відповідальності про достовірність рекомендацій роблять таку інформацію малокорисною для первинного інвестора – домогосподарства.

Ключові слова: рейтинг банку, інвестиційний продукт, ринок інвестицій, заощадження домогосподарств, рейтингові агентства.

Рамский А.Ю. АДЕКВАТНОСТЬ РАЗЛИЧНЫХ СИСТЕМ РЕЙТИНГОВЫХ ОЦЕНОК ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ

В статье анализируется рейтинговая оценка деятельности коммерческих банков как важного фактора развития банковской системы Украины в целом. Рассмотрены различные конкретные методики вычисления рейтинга банка, как классические, которыми пользуются рейтинговые агентства в ежедневной практике, так и авторские теоретические разработки, представленные в экономической литературе. Следует отметить, что значительное количество рейтингов банков по различным критериям оценок экспертов, которые в своем большинстве являются противоречивыми или противоположными, отсутствие ответственности о достоверности рекомендаций делают такую информацию малополезной для первичного инвестора – домохозяйства.

Ключевые слова: рейтинг банка, инвестиционный продукт, рынок инвестиций, сбережения домохозяйств, рейтинговые агентства.

Ramskiy A.Y. ADEQUACY OF DIFFERENT SYSTEMS OF RATINGS ESTIMATIONS OF ACTIVITY BANKS

The paper analyzes the grade of commercial banks as an important factor in the development of the banking system of Ukraine as a whole. Various specific methods of calculating the ranking bank as a classic, used by rating agencies in daily practice and copyright theoretical developments presented in the economic literature. It should be noted that a significant number of ratings of banks by various criteria experts estimate that the majority are contradictory or conflicting, lack of responsibility on the reliability of recommendations makes little use such information for initial investors – households.

Keywords: rating of the bank, investment product, market investment, household savings, credit rating agencies.

Постановка проблеми. Банківська діяльність супроводжується можливістю втрат унаслідок операційних, ринкових, макроекономічних та інших ризиків як для самих банків, так і для їхніх клієнтів – домогосподарств, тому потенційні вкладники потребують систематизованої, повної та достовірної інформації, щоб обрати справді надійний банк. Усе частіше орієнтиром для прийняття виважених рішень слугують різні вітчизняні, а також міжнародні рейтингові методики оцінювання банківської діяльності.

Важливу роль у дослідженні рейтингу банку відіграли як зарубіжні, так і вітчизняні вчені та економісти: І. Бабкіна, В. Батковський, І. Гумен, О. Єлісеєва, Л. Єріс, О. Крехмаль, А. Кармінський, П. Матвієнко, Р. Михайлюк, А. Незнамова, С. Ніколаєнко, С. Пуплік, Л. Роуз, І. Рижкова, Б. Самородов, О. Сенченко, Л. Сисоєва, А. Фалюта, І. Фомін, О. Хотетовська та інші. У роботах зазначені автори переважно розглядають теоретичні аспекти та значення рейтингування банків, напроми його використання. Проте залишається невирішеною проблемою достовірність включення та визначення рейтингу, оскільки в Україні застосовуються велика кількість різних авторських методик, розрахунків, за якими отримують різні результати.

Постановка завдання. На основі зазначеного можна сформулювати завдання дослідження: розкрити концептуальні положення методики оцінювання банківської діяльності, якими користуються рейтингові агентства; дослідити процедуру присвоєння рейтингу; ідентифікувати проблеми, що виникають при рейтингуванні банківських установ; визначити вимоги, які регулюють діяльність рейтингових агентств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зарубіжний досвід застосування професійних оцінок фінансового стану, стійкості суб'єктів фінансового ринку, зокрема для прийняття домогосподарствами фінансових рішень, показав дієвість проведення рейтингових розрахунків та формування і періодичне оновлення рейтингів різної спрямованості.

Введення у законодавче поле категорії рейтинг банків та інших фінансових корпорацій створило передумови для переведення оцінки у площину загальнодоступних професійних консультацій. Проте залишається невирішеною проблемою достовірність включення та визначення рейтингу, оскільки застосовуються різні авторські методики, розрахунки, за якими дають різні результати. Це може ввести домогосподарства в оману при прийнятті фінансових рішень і у подальшому позначатиметься на їхній фінансовій поведінці.

Наприклад, методика Р. Корнилюка включає трактування рейтингу банку та порядок формування вибірки і послідовність розрахунків. Рейтинг банків визначено як ранжування банків України на підставі комплексної оцінки їх стресостійкості та лояльності вкладників. У науковій літературі є й інші визначення терміну «рейтинг банку». На практиці використовують три основні методи побудови рейтингу: номерний, бальний та індексний. Найвідомішими системами рейтингування банків є системи, розроблені світовими лідерами у цій сфері – рейтинговими компаніями Standard & Poor's, Moody's Investors Service та Fitch Ratings. Національний банк визначає рейтинг банків за результатами кожної інспекційної перевірки. Базовим вважають рейтинг, визначений за результатами останньої інспекційної перевірки банку. Поряд з рейтингуванням банків Національним банком існує система внутрішніх банківських рейтингів. Внутрішні рейтинги – це стандартизована

оцінка індивідуального кредитного ризику, яка виражається як узагальнений показник, що має літерну або цифрову семантику. Банк визначає рейтинг контрагента самостійно, на підставі внутрішньої методології [1].

Рейтинг враховує найбільш важливі показники з відкритих джерел інформації, що впливають на вибір банку для вкладу. Вибірка банків для рейтингу включає банки 1-3 груп за класифікацією Національного банку України, що активно працюють на ринку роздрібних депозитів, а також окремі банки з 4-ї групи з обсягом депозитів фізичних осіб більше 1 млрд грн. З рейтингової вибірки виключаються неплатоспроможні банки, в яких здійснюється тимчасова адміністрація. Періодичність розрахунку рейтингу: щокварталу не пізніше одного календарного місяця після публікації квартальної звітності банків НБУ. Джерела інформації: показники фінансової звітності банків та інша необхідна інформація з відкритих джерел: офіційних сайтів банківських регуляторів, банків, банківських асоціацій, рейтингових агенцій тощо.

Експерти Міністерства фінансів України, які залучаються до складання рейтингу, отримують у своє розпорядження ренкінг, складений на підставі даних з офіційної звітності, а після цього коректують отриману оцінку, беручи до уваги власні прогнози і розрахунки банку. При цьому зазначається, що рейтинг банків «Мінфін» – це інформаційний продукт, що відображає думку авторів сайту про рівень привабливості депозитних продуктів банку з точки зору стресостійкості банку і лояльності вкладників. Наведений вище підхід побудови рейтингу не слід сприймати як рейтинг надійності, оскільки, крім оцінки стресостійкості банку на основі відкритих джерел, рейтинг банків враховує фактор лояльності вкладників. Рейтинг не можна сприймати як рекомендацію для вибору банківських продуктів. Рейтинг «Мінфін» та його розробники не відповідають за рішення фізичних та юридичних осіб, що приймаються винятково виходячи з результатів даного рейтингу.

Рейтинг стійкості банків за IV кв. 2013 р. складено на основі даних офіційної фінансової звітності (станом на 01.01.2014 р.) та з урахуванням експертних оцінок інвестиційної компанії *Dragon Capital*, рейтингових агентств «Експерт-рейтинг», «Кредит-рейтинг» (табл. 1).

В Укресімбанку, що займає перше місце з 54 банків, фінансові показники на 01.01.2014 (займає третє місце з 169 по розміру активів за даними НБУ) обсяг кредитного портфелю становив 42,3 млрд грн, резерви під кредитні ризики – 9,0 млрд грн, чисті активи – 94,3 млрд грн, ліквідні кошти – 7,2 млрд грн, власний капітал – 18,1 млрд грн, статутний капітал – 16,5 млрд грн, засоби банків – 12,3 млрд грн, загальний обсяг вкладів – 43,0 млрд грн, депозити домогосподарств 17,3 млрд грн, чистий прибуток 199 млн грн.

Показники стресостійкості: загальний бал – 3,8; якість активів – 21,37% (2 бали), якість фондування – 0,39% (5 балів), прибутковість – 0,22% (3 бали), ліквідність – 13,07% (3 бали), достатність капіталу – 19,17% (5 балів), масштаб діяльності банку (4,9 балів), показник лояльності вкладників (4,6 балів), частка банку на ринку роздрібних депозитів – 3,91% (5 балів), абсолютне зростання роздрібною портфелю вкладів за квартал 610,73 млн грн (5 балів), відносне зростання роздрібною портфелю вкладів за квартал 3,67% (3 бали), досвід роботи на ринку (5 балів) [2].

Якщо порівняти наведений вище рейтинг банків з іншим, розробленим експертами «Офіційний

рейтинг», розміщеним на Українському банківському порталі, то перше місце у рейтингу станом на 01.01.2014 р. займає «Приватбанк». При цьому Приватбанк має не лише найбільшу суму дивідендів (близько 30,96%), але й 64,2% зобов'язань (табл. 2).

Таблиця 1
Рейтинг стійкості банків за IV кв. 2013 р.
(перші за рейтингом 20 банків)

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Кореляція аналітиків	Номер за розміром активів
1	Укресімбанк	5.19	3.80	4.60	1.00	3
2	Ощадбанк	4.77	3.90	3.60	1.00	2
3	«Сбербанк Росії»	4.75	3.60	4.60	0.67	8
4	УкрСиббанк	4.55	3.50	3.60	1.00	14
5	Креди Агриколь Банк	4.48	3.60	3.40	1.00	19
6	Промінвестбанк	4.36	3.60	3.80	0.67	7
7	Укрсоцбанк	4.34	3.70	3.60	0.67	6
8	Кредобанк	4.33	3.50	3.20	1.00	48
9	Укргазбанк	4.27	3.60	3.60	0.67	15
10	Альфа-Банк	4.22	4.40	4.00	0	11
11	ПУМБ	4.07	3.60	3.20	0.67	9
12	Райффайзен Банк Аваль	4.06	3.90	3.60	0.33	5
13	Ідея Банк	4.05	3.20	3.60	0.67	62
14	Мегабанк	4.03	2.50	3.60	1	40
15	ВТБ Банк	3.98	3.20	3.40	0.67	13
16	ПроКредит Банк	3.93	3.50	3.00	0.67	70
17	БТА Банк	3.92	3.80	3.40	0.33	33
18	Златобанк	3.92	3.20	4.00	0.33	29
19	ВАБ Банк	3.83	3.30	5.00	-0.33	17
20	УПБ	3.82	3.20	3.80	0.33	54

Джерело: сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/banks/rating/>

Наведені вище рейтинги значно відрізняються від даних рейтингу *Forbes*. *Forbes* проаналізував фінансові результати банків і визначив найбільш успішні з них, які протягом 2013 р. досягли кращих результатів за темпами приросту активів, власного капіталу і рентабельності. У першу п'ятірку увійшли Експобанк, Радикал Банк, Сбербанк Росії, Укргазбанк і банк «Російський стандарт». Метою рейтингу успішності банків є не оцінка їх надійності або якості банківських послуг, а визначення найбільш активних і ефективних фінансово-кредитних установ, які змогли максимально наростити масштаби своєї діяльності і одночасно показати високий прибуток за останній рік.

Для визначення успішності банківського бізнесу аналітики зазвичай використовують приріст активів або власного капіталу, від яких безпосередньо залежать темпи зростання ринкової частки на банківському ринку. Результати рейтингу різняться з огляду на застосовані методики визначення рейтингу успішності. Метою цього рейтингу є проведення комплексної оцінки успішності розвитку банків в Україні, враховуючи найбільш важливі показники ефективності та нарощування ділової активності, які можливо розрахувати на основі публічної інформації. Предметом рейтингу визначено загальну успіш-

ність діяльності банків, яка визначається кількісно з рівномірним урахуванням балів, отриманих за факторами успішності, – абсолютний і відносний приріст активів і власного капіталу (враховується у пропорції 50/50).

Таблиця 2
«Офіційний рейтинг» банків України

Найменування банку	Сума депозитів, млн грн	Питома вага, %	Частка в зобов'язаннях, %
Приватбанк	105 260,92	30,96	64,21
Ощадбанк	34 603,02	10,18	42,49
Дельта Банк	25 860,49	7,61	47,59
Райффайзен Банк Аваль	13 873,32	4,08	39,57
Сбербанк России	11 687,27	3,44	37,77
Укрсоцбанк UniCredit Bank	11 370,20	3,35	35,55
ПУМБ	10 678,38	3,14	39,48
Альфа-Банк	9 000,77	2,65	36,61
Промінвестбанк	7 761,16	2,28	23,08
ВТБ	6 561,56	1,93	28,89
Надра	6 541,01	1,92	24,39
Брокбізнесбанк	5 638,78	1,66	34,34
ОТР Банк	5 158,17	1,52	34,98
Імексбанк	4 938,95	1,45	50,97
Форум	4 765,66	1,40	53,83
Фінансова ініціатива	4 707,93	1,39	41,34
Платинум банк	4 232,93	1,25	76,91
Південний	4 146,29	1,22	44,02
Киевская Русь	3 969,66	1,17	48,79
Златобанк	2 882,77	0,85	44,10

Джерело: Рейтинг успішності українських банків-2013. – 04.03. 2014 р. / матеріали Українського банківського порталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banker.ua/officialrating/>

При підготовці рейтингу до уваги беруться такі фактори, що визначають успішність банків з точки зору економічної ефективності та нарощування ділової активності: абсолютний і відносний приріст активів за 12 місяців, рентабельність активів, абсолютний і відносний приріст власного капіталу за 12 місяців рентабельність власного капіталу.

При цьому зазначається, що рейтинг носить виключно інформаційний характер. Він виражає лише думку редакції щодо успішності банку в обраному періоді. Рейтинг не можна розглядати як рекомендацію для вибору банківських продуктів. Крім цього, в деяких банках, які займали високі місця у рейтингу у 2013р. на початку 2014 р., було введено тимчасові адміністрації.

Національний банк України здійснює групування банків за обсягом активів (табл. 3). Для порівняльного аналізу діяльності банків та розподілу наглядових функцій у 2014 р. було визначено граничні норми: група 1 (група великих банків) – активи становлять більш ніж 21,0 млрд грн; група 2 – більше 6,0 млрд грн; група 3 – 3,0 млрд грн; група 4 – менше 3,0 млрд грн.

Міжнародне рейтингове агентство *Fitch Ratings* за даними на початок року знизило з рівня «В-» до «ССС» довгострокові рейтинги дефолту емітента в іноземній валюті 13 українських банків: Укресімбанку, Ощадбанку, ПриватБанку, Промінвестбанку, УкрСіббанку, Укрсоцбанку, ВТБ Банку (Україна),

ПроКредит Банку (Україна), Правекс-Банку, Креді Агріколь Банку, Альфа-Банку (Україна), Банку Південний і Індустріалбанку.

Таблиця 3

Класифікація банків за розміром активів у 2014 р., проведена НБУ

№ з/п	№ у групі	Назва банку	№ з/п	№ у групі	Назва банку
Група I			11	11	Надра
1	1	ПриватБанк	12	12	ВТБ Банк
2	2	Ощадбанк	13	13	УкрСіббанк
3	3	Укрексімбанк	14	14	Банк «Фінанси і кредит»
4	4	Дельта банк	15	15	УкрГазбанк
5	5	Райффайзен банк Аваль	Група II		
6	6	Промінвестбанк	16	1	Віейбі банк
7	7	Укрсоцбанк – UniCredit Bank	17	2	Брокбізнесбанк
8	8	Перший український міжнародний банк	18	3	ОТП БАНК
9	9	Сбербанк Росії	19	4	КРЕДИ АГРИКОЛЬ БАНК
10	10	Альфа-банк	20	5	Фінансова ініціатива

Джерело: дані Національного банку України

Пониження довгострокових РДЕ в національній валюті Промінвестбанку, УкрСіббанку, Укрсоцбанку, ВТБ Банку (Україна), ПроКредит Банку (Україна), Правекс-Банку та Креді Агріколь Банку з рівня «В» до «В-» відображає думку Fitch про високу кореляцію між ризиком введення обмежень щодо зобов'язань в іноземній і національній валюті при посиленні стресу для суверенного емітента. На думку Fitch, у разі прискорення відтоку депозитів в Україні може з'явитися підвищений ризик введення обмежень на здатність банків обслуговувати свої зобов'язання в національній валюті. Так як довгострокові рейтинги дефолту емітента в національній валюті ПриватБанку і Альфа-Банку (Україна) вже знаходилися на рівні «В-». Рейтинги дефолту емітента, підтримки та пріоритетного боргу зазначених восьми банків, що знаходяться у власності іноземних банків, складаються з урахуванням імовірності надання їм фінансової підтримки від мажоритарних акціонерів. Такі та інші очікування поведінки банків можуть займати більш вагоме місце, ніж показники фінансової звітності за попередній період. Це свідчить про ймовірність отримання рейтингових оцінок, в яких переважає суб'єктивність певних експертів.

При цьому слід зазначити, що міжнародне рейтингове агентство Moody's давало на дату, що аналізується, дещо інші оцінки. Зокрема, агентство знизило до рівня Саа3 (з Саа2) довгострокові рейтинги депозитів в іноземній валюті 12 українських банків. Згідно з повідомленням агентства, мова йде про валютні депозити ПриватБанку, Ощадбанку, Укрексімбанку, Райффайзен Банку Аваль, Дочірнього банку Ощадбанку Росії, ПУМБу, Промінвестбанку, ОТП Банку, VAB Банку, банків Південний, Кредит Дніпро і Фінанси та Кредит [3]. Довгострокові кредитні рейтинги визначаються за:

інвестиційним рівнем: Ааа (надійні та стабільні фірми найвищої якості), Аа (хороші фірми із дещо вищим ризиком у довготривалій перспективі ніж Ааа), А (економічне положення мусить прийматися до уваги), Ваа (помірно хороші фірми, що діють задовільно);

спекулятивним рівнем: Ва (сильно залежні від економічного стану), В (фінансова ситуація помітно мінлива), Саа (спекулятивні облигації, низька прибутковість фірми), Са (як правило, неплатоспроможні компанії), С (дуже погане господарське становище, майже банкрут);

спеціальні: WR (відмовлено від рейтингування), NR (не в рейтингу), Р (умовний).

Рейтингові оцінки Standard & Poor's або S&P застосовують інші позначення: від оцінки ААА, що присвоюється виключно надійним емітентам, до оцінки D, що присвоюється емітенту, який оголосив про дефолт. Між оцінками АА та В можуть бути проміжні оцінки, які позначаються знаками плюс та мінус (наприклад, ВВВ+, ВВВ і ВВВ-). Короткострокові кредитні рейтинги визначають вірогідність своєчасного погашення короткострокових боргових зобов'язань. Оцінки за короткостроковими борговими зобов'язаннями позначаються буквами та цифрами: від найвищої оцінки А-1 до найнижчої оцінки D. Надійніші зобов'язання з категорії А-1 можуть бути позначені додатковим знаком плюс. Оцінки з категорії В також можуть бути позначені цифрою (В-1, В-2, В-3).

Одночасно з цим рейтингом застосовується рейтинг ГАММА, що оцінює нефінансові ризики, пов'язані з купівлею акцій компаній на ринках, що розвиваються, та призначений для інвесторів, які вкладають кошти в акції цих компаній. Рейтинг ГАММА відображає думку Standard & Poor's про відносні плюси і мінуси практики корпоративного управління даної компанії з точки зору інтересів інвесторів, тобто про здатність компанії не допустити зниження своєї вартості через можливі недоліки у системі корпоративного управління або невміння створити вартість.

Рейтинг ГАММА присвоюється за шкалою від ГАММА-1 (найнижчий бал) до ГАММА-10 (найвищий бал). Крім рейтингів оцінки рівня ймовірності дефолту емітента, агентство оцінює рівень повернення активів у разі настання дефолту. До його настання використовується градація за такою шкалою: RR1 (виключно високі перспективи повернення інвестицій при дефолті (рівень повернення 91-100%); RR2 (високі перспективи (71-90%); RR3 (хороші перспективи (51-70%); RR4 (середні перспективи (31-50%); RR5 (перспективи повернення інвестицій нижче середнього (11-30%); RR6 (низькі перспективи (0-10%). Дані рейтинги присвоюються емітентам, що мають рейтинг нижче ВВ.

Офіційно визнана та законодавчо закріплена [4] є система рейтингування банків CAMELS. Рейтингова система передбачає загальний аналіз стану банку, який проводиться під час запланованої комплексної інспекційної перевірки. Система CAMELS є бальною та ґрунтується на поєднанні бухгалтерського та експертного підходів. Нагляд за банками, що ґрунтується на оцінках ризиків за цією рейтинговою системою, полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, що охоплюють усі напрями його діяльності. Метою оцінки банків за рейтинговою системою CAMELS є визначення їх фінансового стану, якості операцій та менеджменту, виявлення недоліків, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду, а також вжиття відповідних заходів для виправлення недоліків і стабілізації фінансового стану банку. Основою рейтингової системи CAMELS є оцінка ризиків і визначення рейтингових оцінок. Оцінка проводиться за такими основними компонентами: 1) *достатність капіта-*

лу – Capital Adequacy (C) – оцінка розміру капіталу банку з точки зору його достатності для захисту інтересів вкладників і підтримки платоспроможності; 2) *якість активів* – Asset Quality (A) – спроможність забезпечити повернення активів, вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку; 3) *менеджмент* – Management (M) – оцінка методів управління банком з точки зору ефективності діяльності, методів управління та контролю; 4) *надходження* – Earnings (E) – достатність доходів банку для перспективного розвитку та зростання; 5) *ліквідність* – Liquidity (L) – здатність банку забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань; 6) *чутливість до ринкового ризику* – Sensitivity to Risk (S) – ступінь реагування банку на зміну ситуації на ринку. За рейтинговою системою CAMELS, для кожного банку встановлюється цифровий рейтинг за шістьма компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за п'ятибальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «5» – найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка банку визначається за такими критеріями: 1) оцінка «1» – стан банку «сильний»; 2) оцінка «2» – стан банку «стабільний»; 3) оцінка «3» – стан банку «задовільний»; 4) оцінка «4» – стан банку «слабкий, критичний»; 5) оцінка «5» – стан банку «незадовільний».

Л.Ю. Сисоєва зазначає, що дана система не дає можливості виявляти вчасно слабкі місця у банківському секторі під час економічної турбулентності [5]. Недосконалість даної системи полягає також у недостатньому рівні адаптації зарубіжного досвіду до української банківської системи. Звідси виникають основні проблемні моменти: суб'єктивність оцінок експертів та недосконалість існуючої бальної оцінки. Однак кожна з них знаходиться в комплексі з іншими, що потребує однакової уваги до кожної з проблем [5].

На нашу думку, проблемою цієї оцінки є закритість результатів рейтингування для інвесторів, неоперативність (при проведенні інспекції банку), а також її ненадійність. Національний банк України висвітлює інформацію лише про банки, які перебувають у стадії реорганізації (у 2013 р. ПАТ «Унікредитбанк», ПАТ «Фідоккомбанк»), тимчасову адміністрацію та ліквідацію банків (ПАТ «Банк Форум», АТ Банк «Меркурій», АТ «Брокбізнесбанк» та ін.), а

також про банки, за якими Фонд здійснював виплати (ПАТ АБ «Синтез», ПАТ «Земельний банк», ВАТ КБ «Іпобанк», ВАТ «Селянський комерційний банк «Дністер» та інші) [6].

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок, слід зазначити, що значна кількість рейтингів банків за різними критеріями оцінок експертів, які у своїй більшості є суперечливими або протилежними, відсутність відповідальності про достовірність рекомендацій роблять таку інформацію малокорисною для первинного інвестора – домогосподарства. З іншого боку, своєчасна непоінформованість домогосподарств призводить до збільшення вкладників банків, які можуть знаходитися на межі банкрутства (або фіктивного банкрутства). Фіктивність банкрутства у сукупності з елементами шахрайства призводитиме до додаткових втрат Фонду гарантування вкладів фізичним особам.

На ринку інвестицій рейтинг як професійна оцінка має проводитися не лише за банками, а й за усіма інвестиційними продуктами ринку (банківськими, страховими, пенсійними тощо). Запровадження складання рейтингу всіх програм, проектів, які пропонуються на ринку, та рівень їх гарантування унеможливить втрати домогосподарств через наявність асиметричної інформації, через інші ризики. Зважаючи на це, невіршено продовжує залишатися проблема інвестування через комерційних фінансових посередників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арбузов С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
2. Рейтинг банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://minfin.com.ua/banks/rating>>.
3. Fitch понизило рейтинги 13 українських банків до рівня CCC, 14.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://finance.liga.net/banks/2014/2/14/news/37408.htm>>.
4. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS // Постанова Правління Національного банку України від 08.05.2002 р. № 171.
5. Сисоєва Л.Ю. Проблеми рейтингування банків за системою CAMELS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu123_63/e123sys.pdf>.
6. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.fg.gov.ua/payments/daniel-69.html>>.